

Az európai biztonság távlatai

A történelmi statisztika művelői állítják, hogy Európában még sohasem volt olyan hosszú békés periódus, mint a mostani. Megállapításuk emlékeztet arra, amit annak idején — 1877-ben — J. Britten hangsúlyozott: Európa nyugalmanak biztosítására elegendő öt esztendő; ezalatt az agressziók minden szervezőjét nemzetközi bíróság elé kell állítani. A *Perpetual Peace in Five Years* (Örök béke öt év alatt) című munkájában hangoztatta továbbá, hogy ennyi idő alatt a pozitív értelmű európai egység elvezethet a leszereléshez. Mi ez? Tudományos tisztánlátás vagy látnoki erő?

A diplomáciai feltételek — ki tagadná? — társadalmi-strukturális adottságokból fakadnak. Az idő igazolta Engels tudományos meglátását, amelyet I. Nádejéhez frott levelében fogalmaz meg: Európában addig nem lesz béke és egyenlőség a nemzetek között, amíg az imperialista hatalmak — a cári Oroszország, a császári Németország és Ausztria—Magyarország — folytatják a Szent Szövetség reakciós politikáját, aminek lényege, hogy a három birodalmon belül elfojtják a forradalmi szellemet és a nemzetek törekvéseit, hasonlóképpen a munkásosztály politikai és társadalmi mozgalmát. Az Engels javasolta megoldás: csakis a cárizmus megdöntése, ennek az egész Európára ránehezülő lidércnyomásnak a felszámolása lehet a fő feltétele a közép- és kelet-európai nemzetek felszabadulásának. A cárizmus szétzúzása maga után vonja a Bismarck képviselte baljós hatalom bukását; a munkáspárt hatalmas léptekkel halad majd előre a forradalom felé; Ausztria szétesik, elveszti létezésének értelmét, azt, hogy akadály legyen a cárizmus azon törekvése útjában, amely a Kárpátok vidékén és a Balkánon megosztott népek bekebelezésére irányul; Lengyelország újjáéled; Ukrajna szabadon dönt politikai helyzetéről; a románok, magyarok, délszlávok maguk rendezhetik egymás közötti kapcsolataikat, s megszabadulva minden külföldi beavatkozástól, megállapítják új határaikat — írta Engels.

1914 — az első világháború, 1917 — az első szocialista forradalom. Engels igaza bebizonyosodott. Csakhogy megjelentek a nemzetiszocialisták Németországban és a nemzetközi imperializmus szabad kezet adott nekik az új világháború kirobbantására. Európa nem értette meg azt a felhívást, amelyet Fritz von Unruh *Europa, erwache dich!* (Európa, ébredj!) című, 1936-ban Svájcban közzétett könyvében megfogalmazott, mint ahogy nem hallotta meg a többi figyelmeztetést, köztük a legforróbbat sem: a Romain Rolland-ét.

A második világhégés és főleg az azt követő évtizedek a legmeggyőzőbben igazolták az évszázadok óta megsejtett szükségességet: Európa nem hagyhatja katonai konfliktusokban feldúlni magát, de hidegháborúval se tartsa remegésben senki fia. Sokkal inkább, mint bármikor a történelemben, parancsoló szükségességgé vált annak a gondolatnak az érvényesítése, hogy ne a harcmezőkön, hanem a tárgyalóasztaloknál folyjék a szembesítés, s ne a kardcsörtetés, hanem az együttműködés

legyen Európa politikájának jellemzője. A katonai tömbök, a kereskedelmi háborúk pozitív eredményre nem vezettek Európában, még akkor sem, ha a gazdasági harcok igazolására Európa nevét és egységének szükségét az unalomig menő gyakorisággal emlegették. Az „erőegyensúly“-politika különböző formuláinak alkalmazásai Európa bizonyos részeinek elszigetelődéséhez vezettek. A szocialista országok nagy érdeme, hogy a zsákutcából kivezető, építő javaslatot terjesztettek elő az európai biztonságra és békés együttműködés megteremtésére.

Közel húsz éve annak, hogy (1954-ben) a Varsói Szerződésben részt vevő országok az európai kollektív biztonságra vonatkozó szerződés megkötését javasolták. Ennek a politikai tervzetnek felmérhetetlen a hatása földrészünk fejlődésére. A tervzetet kidolgozó államok abból a megfontolásból indultak ki, hogy az európai biztonsági rendszer megteremtése nemcsak lehetséges, hanem életbevágóan szükséges a jelenlegi feltételek között.

Általánosan ismert — és egyre inkább elismert — az a politikai tevékenység, amelyet a szocialista Románia az európai biztonságért és a széles körű együttműködésért kifejt. Az RKP X. kongresszusán elhangzott jelentés megállapítja: „Az európai népek, a közvélemény széles rétegei és számos politikus, államvezető biztosítani akarják a kontinens nyugalomát, biztonságát és békéjét, hogy az összes országok a gazdasági, tudományos és kulturális haladásnak, az anyagi és szellemi jólét növelésének szentelhessék anyagi és emberi erőforrásaikat. Ki kell jelentenünk a kongresszus előtt: a román kormány képviselőinek a különböző európai államok képviselőivel történt találkozásai és megbeszélései alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy megvannak a kedvező feltételek az előrehaladáshoz az európai biztonság útján.“ Nicolae Ceaușescu elvtárs — felelevenítve azt a hatalmas visszhangot, amelyet a Varsói Szerződés szocialista tagállamainak bukaresti nyilatkozata (1966), valamint budapesti felhívása (1969) váltott ki a minden európai állam részvételével tartandó értekezlet megszervezésére vonatkozólag — megállapította: „Az európai államok találkozója, amelyen felkutatnák a rendezetlen kérdések megoldásának, a sokoldalú együttműködés és kooperálás fejlesztésének, a biztonságnak útjait, nagy jelentőségű lenne, megnyitná az utat a tartós európai és világbéke megvalósításához.“

Románia Szocialista Köztársaság aktívan kiveszi részét abból a tevékenységből, amely az utóbbi időben az európaközi kapcsolatok, a véleménycserék elmélyítését szolgálja. Országunk tevékeny, dinamikus, következetes előmozdítója az európai biztonság megszilárdítását célzó nemzetközi dialógusnak. Hazánk hozzájárulása több vonatkozásban jelentkezett: számos, sok esetben legmagasabb szintű kapcsolatot építettünk ki, normalizáltuk és kiszélesítettük relációinkat földrészünk országaival, társadalmi rendszerüktől függetlenül, a békés egymás mellett élés követelményeinek megfelelően bővítettük és változatosabbá tettük a gazdasági, műszaki-tudományos, kulturális cserénket, hozzájárultunk azoknak az általános elveknek és alapoknak a kikristályosításához, amelyekre az európai biztonságnak épülnie kell, állhatatosan harcolunk a kontinensünk minden országa közötti együttműködés előmozdításáért. Rendkívül pozitív és gyümölcsöző eredményei voltak a magasszintű kapcsolatoknak és véleménycseréknek, hazánk vezetői és más államok — Franciaország, Olaszország, Ausztria, Finnország, az északi államok — vezetői között, valamint annak, hogy Románia normalizálta kapcsolatait, és 1967-ben felvette a diplomáciai kapcsolatokat Németország Szövetségi Köztársaságával. Az európai biztonság kérdése felmerült és jelentős helyet kapott a más — európai és nem európai — államok képviselőivel folytatott megbeszéléseken is.

Jelenleg adottak az objektív feltételek az európai biztonság és béke rendszerének kiépítésére. A Varsói Szerződésben részt vevő szocialista országok széles körű békeprogramja az európai biztonság érvényesítésére meghozza gyümölcsseit; manapság jelentősen hozzájárulnak ehhez az ügysző más európai államok is. Sőt, miként a Varsói Szerződésben részt vevő államok Politikai Konzultatív Bizottságának ez év januári prágai tanácskozásáról kiadott közlemény kiemeli: egyes európai államok politikájukban az európai béke érdekeit világosan előtérbe helyezik, és ez kedvezően befolyásolja az európai helyzetet.

A páneurópai konferencia eszméje egyre jobban áthatja az „európai tudat”-ot, számos jelentős tényező csatlakozott ehhez a gondolathoz: összehívásának hasznosága és szükségessége egyetértésre talál. Ezt a tényt Nicolae Ceaușescu elvtárs az RKP Központi Bizottságának 1971. novemberi plenáris ülésén is hangsúlyozta: „Az európai biztonságról szintén elmondhatjuk, hogy eleinte nem volt túlságosan sok híve. Az a tény azonban, hogy az európai biztonság megfelel földrészünk összes népei szükségleteinek és érdekeinek, oda vezetett, hogy az európai biztonságnak és az összes érdekelt államok értekezletének a gondolata mind több hívet nyerjen meg, sőt ma gyakorlatilag az összes európai államok felkarolják.”

A kontinensünk biztonsága kiépítésének folyamatában hajtómotor szerepet játszó európai szocialista országok számára az 1972-es politikai év e kérdésben vallott álláspontjuk újra kinyilvánításának, a nagy jelentőségű, általános érdekű célok elérését szolgáló konkrét politikai-diplomáciai akcióknak a jegyében kezdődött. Az európai szocialista országok párt- és államvezetői, kormányfői az év első hónapjában elhangzott beszédeikben, nyilatkozataikban kiemelték azokat a sikereket, amelyeket az európai enyhülés útján, a földrészünk államai közötti kapcsolatok normalizálásában, a különböző síkokon alakuló együttműködés kiszélesítésében és sokrétűvé tételében értek, kifejezték elhatározásukat, hogy energikusan tevékenykedni fognak a jövőben is e pozitív folyamat kibontakoztatásáért, a biztonság és együttműködés összeurópai konferenciájának megszervezéséért és sikeres lebonyolításáért. A prágai értekezlet újabb konkrét hozzájárulás a páneurópai konferencia előkészítéséhez és összehívásához, e földrész biztonságának a megteremtéséhez. Ez a tanácskozás, amely a résztvevők közötti testvéri barátság és együttműködés szellemében folyt le, újból nyilvánvalóvá tette, hogy a kölcsönös megértés, egymás megbecsülése jelentősen hozzájárul a szocialista országok közötti szolidaritás és egység elmélyüléséhez, s ugyanakkor az európai enyhülés és együttműködés nagyszerű célját szolgálja.

Románia — a földrészünk biztonságát és az együttműködést célzó konferencia összehívásának egyik kezdeményezőjeként — széles körű nemzetközi tevékenységet folytat annak érdekében, hogy normalizálja az európai viszonyokat, hogy felszámolja a bizalmatlanságot, meghonosítsa az enyhülést, hogy sokoldalú, széles körű és állandó együttműködés alakuljon ki földrészünk minden állama között. A szocialista Románia tudatában van annak, milyen fontos hivatás vár egy ilyen értekezletre, milyen szerepet tölthet be a mai Európa bonyolult kérdéseinek realista, életképes megválaszolásában, az európai államok közötti kapcsolatoknak a nemzetközi törvényesség szilárd elveire történő helyezésében, az erőszakkal való fenyegetés és az erőszak alkalmazása elleni védelem megteremtésében, a gazdag és gyümölcsöző együttműködés meghonosításában, a gazdasági, tudományos, kulturális életben. Hazánk állandó tevékenységet fejtett és fejt ki azért, hogy ezt az értekezletet megszervezzék és összehívják minden előzetes feltétel nélkül, ez ugyanis kontinensünk minden népének az érdeke, s általában a nemzetközi politikai légkör megjavulásának a követelménye is.

Manapság földrésznkön az általános európai konferencia már konkrét megbeszélések tárgya; a tárgyalások immár túlléphetik a kétoldali eszmecezerék stádiumát. Persze akadnak még olyanok, akik megpróbálnak akadályokat gördíteni a folyamat kibontakozásának útjába. Például az NSZK-beli kereszténydemokrata parlamenti ellenzék, amely bizonyos előzetes feltételek teljesüléséért küzd (egy kommentátor megjegyzése szerint azonban ezek csak amolyan „belpolitikai utóvédharcok“); vagy a brit konzervatívok, akik nem vonják ugyan kétségbe az értekezlet indokoltságát, mégis — valahányszor összehívása szóba kerül — allergiás tüneteket produkálnak.

Kétségtelen, hogy a kétoldali megbeszéléseknek nagy jelentőségük volt. Elég e tekintetben Románia gazdag diplomáciai tevékenységére utalnunk; a román—francia bilaterális tárgyalásokon például kiemelték annak a gondolatnak a döntő jelentőségét, hogy az általános európai értekezlet nem indulhat ki a tömbök közötti kapcsolatokból. Nem bizonyos status quo szentesítése a cél — még ha pozitív elemei is vannak —, hanem mindenekelőtt a megoszlás felszámolása és a széles körű együttműködés megszervezése. Értékesíteni kell a lehetőségeket annak alapján, hogy lemondanak az erőszak alkalmazásáról és az erőszakkal való fenyegetésről, meg kell teremteni egy olyan európai keretet, amely biztosítja az anyagi és szellemi értékek szabad körforgását, az ellenségeskedéstől mentes Európa gazdagodását, s mindezek alapján bontakozhat ki az az irányított folyamat, amely elvezet a tömbök felszámolásához, az atomfegyver-mentesítéshez, a leszereléshez, s a világ békéjének így tartóoszlopává váló Európához.

*

Európai keret... A kifejezés eléggé tág, további magyarázatra kötelez. A nemzetközi politika szakemberei különböző elképzeléseket dolgoztak ki az európai biztonság kereteiről. Milyen „keretek“ között kellene megvalósulnia? Intézményes, nyilvánított, pontosan megszabott keretei legyenek? S ha intézményes jellegű, vajon végrehajtott hatalommal is felruházható legyen-e? Az intézményesített keret hívei széles körű és alapos érvelésre támaszkodnak a „partatlan“ biztonsági és együttműködési rendszer mellett kardoskodókkal szemben. Kérdés: milyen eszközökkel és milyen módon lehet biztosítani az összehívandó összeurópai értekezlet határozatainak és javaslatainak a gyakorlatba való átültetését? Erre a kérdésre nagy visszhangot keltett választ adott Nicolae Ceaușescu elvtárs 1970-ben, franciaországi hivatalos látogatása alkalmával, amikor kijelentette, hogy Európában is meg lehetne teremteni — az Egyesült Nemzetek Szervezetének égisze alatt — az együttműködésnek egy olyan organizmusát, amely elősegíthetné földrésznk államai kooperálásának a kibontakozását. Majd a Varsói Szerződésben részt vevő tagállamok külügyminisztereinek tanácskozásához (Budapest, 1970. június 21—22.) intézett memorandum megfogalmazta a javaslatot: az európai biztonság és együttműködés érdekében összehívandó értekezleten szerepeljen annak megtárgyalása is, hogy a konferencia során hozzák létre az európai biztonság és együttműködés szervét. Egyébként a páneurópai értekezletnek a szocialista országok javasolta napirendi pontjai között harmadikként ott szerepel a biztonság és az együttműködés kérdéseivel foglalkozó szerv megeremtése. (A két előző pont: 1. az erőszak alkalmazásától és az erőszakkal fenyegetéstől való tartózkodás; 2. a teljes egyenjogúságon alapuló együttműködés.)

Az európai biztonság és békés együttműködés megvalósítása gyakorlati módszereinek tanulmányozásához való sokrétű hozzájárulásként értékelték a *Revista română de studii internaționale* e kérdésnek szentelt egyik tanulmányát, amelyet

átvett a híres-nevezetes londoni stratégiai tanulmányi intézet egyik kiadványa is. Mind elvi, mind gyakorlati szempontból tanulságos, ahogyan ez a tanulmány felsorolja azokat a célokat, amelyek az európai biztonság és együttműködés szervezéséhez lehetnének (tudvalevően jelenleg egyetlen összeurópai rendeltetési szerv létezik: az Egyesült Nemzetek Szervezetének Európai Gazdasági Bizottsága). Összegezzük a tanulmányban megfogalmazott célokat:

1. a béke és biztonság tartósítása az európai földrészen;
2. a szabadságra, függetlenségre, méltányosságra, jogegyenlőségre, együttműködésre irányuló törekvések megvalósításának elősegítése;
3. az enyhülés és megértés légkörének a megteremtése;
4. a nemzetközi jogszabályok elsőbbségének biztosítása és a nemzetközi törvényesség megszilárdítása;
5. a katonai enyhülésre és az európai földrészen megvalósítandó leszerelésre vonatkozó intézkedések megvitatása, megtárgyalása és elfogadása, beleértve a fegyverkezésre fordított kiadások csökkentését, a más országok területén vagy más országokkal szomszédos területeken tartandó hadgyakorlatokról és erőszak-fitogtatásról való lemondást, az idegen csapatok visszavonását más államok területéről, atomfegyver-mentes övezetek létesítését;
6. a gazdasági együttműködés sokoldalú fejlesztése; e kapcsolatok egészséges pénzügyi és hitelviszonyokra helyezése; az idegenforgalom és a „láthatatlan export” más ágazatainak fejlesztése; a nemzeti energetikai rendszerek összekapcsolása kontinentális méretekben;
7. a műszaki-tudományos együttműködés kiszélesítése;
8. az együttműködés bővítése és tökéletesítése a művészet, a művelődés és az oktatás területén;
9. a környezetvédelmi együttműködés fejlesztése, harc a levegő és a víz szennyeződése ellen; a természeti szépségek megőrzése.

Program ez vagy kiáltvány? A kérdés szakemberei számára mindenképpen jó alap a további munkához.

Kétségtelen elméleti és gyakorlati jelentőségű az a vita, amelyet a *Mezsdunarodnaja szisny* című folyóirat szervezett *Az európai biztonság; tartalma és megvalósításának biztosítékai* kérdéskörében. Mivel Európa minden európai erőfeszítésétől függő jövőjéről van szó — hangoztatták e vita során —, kialakul annak szükségessége, hogy regionális egyezményt kössenek, s létrehozzanak egy ad hoc mechanizmust gyakorlati érvényesítésére. Lehetséges, hogy a biztonság és a különböző formákban várható együttműködés szükségessége megköveteli nemcsak egy, hanem több egyezmény megkötését. De ezek közül az alapvető dokumentum természetesen az lesz, amely lehetővé teszi, hogy Európát — több évezredes konfliktusok és háborúk után! — békezőnává nyilvánítsák mind a nemzetközi jog szempontjából, mind pedig abban a vonatkozásban, hogy minden európai elismerje: a béke — mint olyan állapot, amely kizárja a feszültséget és a háborút — földrészünkön oszthatatlan, abban az értelemben, ahogyan a regionális egyezményeknek nagy jelentőséget tulajdonító ENSZ-Alapokmány leszögezi (33., 37., 52., 53. és 57. szakasz).

Ez az első európai regionális egyezmény — a nemzetközi jog bizonyos normáit mint az európai népek egymás mellett élésének kötelező szabályait tartalmazó szerződés vagy nyilatkozat — feltétlenül túlközi az alapelveket és a kollektív kötelezettségeket. Magától értetődő — miként azt a vitában részt vevő egyik szovjet kutató megállapítja —, hogy egy ilyen egyezmény kidolgozásakor nem lehet figyelmen kívül hagyni olyan elveket, mint: a békés egymás mellett élés, az azonosan értelmezett biztonság megteremtése minden egyes ország számára, a biztonsági és együttműködési rendszerhez csatlakozók mindegyikének teljes jogegyenlősége. Ami pedig az általános biztonságra vonatkozó, minden ország viszonylatában szavatolt kötelezettségeket illeti, ezek nyilvánvalóak: lemondás a fenyegetésről és az erőszak

alkalmazásáról az államok közötti kapcsolatokban, az országok közötti vitás kérdéseknek kizárólag békés eszközökkel történő megoldása.

Vajon a kollektív biztonság csupán a békés egymás mellett élés e kötelező szabályainak a kinyilatkoztatására korlátozódik-e, vagy pedig előirányozza a kölcsönös segélynyújtást, valamint a megtorló intézkedések foganatosítását azokkal szemben, akik megsértették a békét? Egyelőre nehéz egyértelmű választ adni erre a kérdésre. Ez attól függ, hogy a szerződést aláíró országok milyen végső és egybehangolt értelmezést adnak a kollektív biztonságnak. Az említett szovjet kutató szerint a pozitív válasz arra is épülhet, hogy például az ENSZ Alapokmánya hatékony kollektív intézkedéseket ír elő mindannak megelőzésére és kiküszöbölésére, ami a békét veszélyezteti; ily módon az agressziót vagy a béke bármilyen más természetű megsértését meg lehetne akadályozni.

Természetesen figyelembe kell majd venni az európai államok közötti kapcsolatok specifikumát, az európai országok történelmi és társadalmi sajátosságait. Európa az a terület, amelyen kialakult a két társadalmi rendszer konfrontációjának fő vonala.

A kelet-európai országokban végbement politikai és társadalmi változások el nem ismerésének taktikájára épült a nyugati államok katonai tömbjének létrehozása, ami a szocialista országokat saját védelmi tömbjük kialakítására kötelezte. A szocializmus „elutasításának” a hívei sugalmazták, hogy az európai feszültség és a konfliktusok lényegbeli oka, amely „elkerülhetetlenné” teszi a háborút, nem más, mint az ellentétes társadalmi rendszerek létezése. Ezt a bűnös és következményeiben káros eszmét cáfolhatják meg azok az egy irányba tartó erőfeszítések, amelyeket az európai államok kifejtenek az új típusú nemzetközi kapcsolatok megteremtéséért.

Egészen nyilvánvaló, hogy az európai biztonsági rendszer megvalósítását szolgáló intézkedéseknek a békés egymás mellett élés elvére kell épülniük. Ez pedig föltételezi azt, hogy az erőszak alkalmazásáról való lemondásnak, a nézeteltérések békés rendezésének, a határok sérthetatlensége elismerésének, a fegyverzet és a fegyveres erők kölcsönös csökkentésének az európai élet törvényévé kell válnia.

Indokolt egy olyan mechanizmus megteremtése, amelynek feladata az, hogy — miközben az államok csökkentik fegyverzetüket és fegyveres erőiket — megelőzze a háború automatikus kirobbanását. Egy ilyen mechanizmus alkalmas lehetne arra, hogy kiküszöbölje a véletlenszerű vagy az előre megfontolt szándékkal kirobbantott fegyveres incidensek lehetőségét s azt is, hogy ezek nemzetközi válsággá és háborúvá fajúljanak.

A szakemberek föltételezése szerint az európai biztonság és együttműködés kérdéseinek megoldására hivatott szerv magára vállalhatná e funkciók némelyikét, a többi funkció teljesítése természetesen megkívánná kiegészítő organizmusok létrehozását.

Az európai biztonsági rendszert illetően, többek között, a következőket hangoztatták: minél magasabb foku a biztonság, minél jobban érződik az enyhülés, annál tágabb lesz azoknak a gyakorlati kérdéseknek a köre, amelyeknek a megoldása a kormányok létrehozta, kollektív akaratok kifejezésére szolgáló, felhatalmazott szervekre hárul. Ezen az úton Európának a békés egymás mellett élés törvényeként kell elfogadnia az erőszak alkalmazásáról való lemondás elvét, el kell fogadnia a leszerelés különböző fázisait, fel kell számolnia a katonai tömböket vagy legalábbis — kezdeti intézkedésként — bizonyos katonai szervezeteket.

A prágai értekezleten tisztázták azt, hogy a szocialista országok közös véleménye szerint az európai biztonság és együttműködés milyen kötelezettség-rend-

szert követel meg, s ez rendkívül fontos munkahipotézis az összeurópai értekezlet vitái, elemzése és határozatai szempontjából, azoknak a gyakorlati intézkedéseknek a vonatkozásában, amelyeket egy ilyen értekezlet kidolgozhat a kontinensünkön kibontakozó enyhülés folytatása és megszilárdítása céljából. A prágai tanácskozásról kiadott Nyilatkozat szerint „a kötelezettségek olyan rendszerét kell kialakítani, amely tökéletesen kizárja az erőszak használatát vagy az erőszakkal való fenyegetőzést az európai államok kapcsolataiból, megvédi minden országot az agressziós cselekmények veszélyétől, és hozzájárul minden egyes nép jólétéhez és haladásához“.

Ami pedig az európai biztonság és az európai államok közötti viszonyok alapelveit illeti, a Nyilatkozat megfogalmazása és érvelése alaptézisévé válhat a háború és konfliktusok nélküli, a szó legtermészetesebb értelmében civilizált nemzetközi életnek. Bár a dokumentum ismert és bármikor tanulmányozni lehet, hadd soroljuk fel a benne foglalt, a földrészünk biztonsági és együttműködési rendszere számára javasolt alapelveket. Úgy véljük, nem fölösleges ismétlés ez:

1. A határok sérthetatlensége
2. Az erőszak alkalmazásától való tartózkodás
3. A békés egymás mellett élés
4. A béke érdekét szolgáló jószomszédi és együttműködési kapcsolatok (amelyek a függetlenség és a nemzeti szuverenitás, a jogegyenlőség, a belügyekbe való be nem avatkozás és a kölcsönös előnyök elvére épülnek)
5. Az államok közötti kölcsönösen előnyös kapcsolatok
6. A leszerelés
7. Az ENSZ támogatása

A Nyilatkozat leszögezi: „Az összeurópai konferencia megállapodhatna továbbá a kölcsönösen előnyös európai államközi kapcsolatok minden területre kiterjedő továbbfejlesztésének konkrét irányvonalában, mindennemű megkülönböztetés, egyenlőtlenség vagy mesterséges korlátozás felszámolásának konkrét irányvonalában. Az európai államok együttműködése a kontinens nyersanyag- és energetikai forrásainak ésszerű kiaknázásában, az ipari potenciál gyarapításában és a földtermőképességének javításában, a tudományos-műszaki forradalom vívmányainak alkalmazásában megsokszorozhatja az európai népek jóléte növelésének lehetőségeit. A kölcsönös szellemi gyarapodás, a kultúra és művészet kölcsönös megismerése még inkább bővülne.“

*

Bármilyen formát öltson és bármiként fejlődjen is a nemzetközi kapcsolatok rendszereként az európai biztonság, alapeszméjének és gyakorlatának mindennekfőltött az államok kölcsönös bizalmára kell épülnie. A bizalom léggört, közhangulatot jelent. Nagy vonalakban már magának e bizalom eszméjének a kibontakozása is atmoszféra-teremtő.

A már lerakott alapok féltő óvása, annak a politikai „hangulatnak“ a fejlesztése, amelynek Európát a biztonság korában jellemeznie kell, előmozdítható a — teljes és kontinentális viszonylatú — széles körű gazdasági, tudományos és kulturális együttműködés instaurálásával.

Elmondhatjuk, hogy a béke gyönyörű építményévé alakulható Európa egy-egy makettje már felismerhető. Összeillesztésük és a politikai gyakorlat szervezeti koordinátái közé helyezésük idő kérdése. No meg a jóakaraté és a jóhiszeműségé.

Gabriela Dolgu